

Dôležité je povedať, ako sa z hľadiska referátov na kongrese javia možné prístupy ku Gramscioho dielu. My sme vyzdvihli význam Gramscioho odkazu ako „opätovného premyslenia“ tradičných kategórií v situácii „po porážke“, v situácii radikálnych zmien spoločenskej klímy. Toto stanovisko bolo mimoriadne koherentné s duchom kongresu, lebo nikto nezastával názor, že Gramsci je jednoducho súčasník tretej internacionály a nič iné. V tých krajinách, kde vládne okolo Gramscioho mlčanie, lebo jediný prípustný je len Gramsci ako taliansky zástupca v tretej internacionále, stáva sa „naš dnešný Gramsci“ nástrojom dramatickej kritiky dogmatického znehybnenia, čo bolo vidno najmä zo východonemeckého referátu Michaela Grabeka.

V krajinách s ostrými triednymi rozpormi (referáty zástupcov Brazílie a Argentíny) sa kladie mimoriadny dôraz na Gramscioho ako na učiteľa politickej akcie so všetkými zodpovedajúcimi kategóriami vrátane diktatúry proletariátu, no nikdy sa nezabúda na Gramscioho ako na učiteľa „pasívnych revolúcií“, teoretika historického procesu, založeného na „revolúciách bez revolúcií“, na revolúciách vnútri vládnucej vrstvy (Carlos Nelson Cutinho z Brazílie, Dora Canoussi z Mexika).

Spôsobom zaujatia stanoviska ku Gramscimu ako človeku spätému so svojou dobou je aj určitý vedecký objektivismus, ktorý bol nevyhnutne prítomný vo všetkých vystúpeniach, ktoré sa zaoberali národnými komplexnými vydaniaми *Väzenských zošitov* (vystúpenia Valentína Gerratanu, Iriny Grigorievovej, Thian Shiganga z Číny a iných). Tu bolo nevyhnutné brať ohľad na Gramscioho ako na teoretika triedneho násilia, ako aj na Gramscioho ako Stalinovho protivníka a autora „filozofie praxe“.

Kongres, na ktorom sa zúčastnili gramsciovskí bádatelia z celého sveta, dáva pocit istoty, že pragmatický postoj ku Gramscimu nie je neodpušiteľným bludárstvom. Rozličné stanoviská sú možné a potrebné.

Pavol Koprda

DRUHÝ KONGRES RAKÚSKEJ FILOZOFICKEJ SPOLOČNOSTI

Hoci sme 2. marca dorazili do budovy Viedenskej univerzity až po začiatku, zmysel *Kompitsovho* úvodného referátu, nazvaného *Rozchod s princípialnym?*, nám neunikol: vláda prísneho monizmu sa skončila, filozofovanie sa dnes odvíja pod zástavami polymorfie a pluralizmu; jednotiacia sila nadradených princípov sa vytráca a možno práve táto skutočnosť nás oprávňuje hovoriť o definitívnom rozchode s tradíciou novovekej filozofie. Problematicizovanie princípov, tento výsledok prechodu od moderny k postmoderne, sa však samo stáva problematickým, akonáhle sa z neho pokúsime urobiť výchádzisko pre ďalší postup. Postmoderný modus rozvíjania filozofického myslenia sa potom prezentuje predovšetkým provizórnosťou, prijímanou ako trvalý stav.

Zakrátko po tomto začiatku nasledoval v programe kongresu jeden z predpokladaných vrcholov, prednáška *H. Slugu*, ktorý pôsobí v Berkeley. Už názov (*Konstruktívne myslenie. K realite vedenia*) naznačoval, že sa stane svedkami problematizovania kategórie jednoty, tentoraz na príklade vedenia. Sluga si zvolil Platónov dialóg *Teaitetos*, aby nás pri sledovaní úsilia Sokrata a jeho partnerov vypátrať, čo je to vedenie, priviedol na stanovisko,

kde túžbu po odhalení súhrnného a jednotiacého vymedzenia vystrieda spoznanie neuskutočniteľnosti tohto zámeru. O tom, že Slugove úvahy zapadajú do kontextu filozofického postmodernizmu, že nadväzuje na Lyotardovo odmietnutie veľkého metapríbehu s jeho integrujúcou úlohou, sme sa mohli presvedčiť, keď hovoril o vzťahu filozofie a nacizmu v pracovnej skupine zameranej na túto problematiku. Jeden z hlavných záverov dlhej a nesporne zaujímavej diskusie: prvky, ktoré by v tkanive filozofie znemožňovali vznik metastáz nacistickej ideológie, sa nedajú presne určiť. Samozrejme, že viackrát bol spomenutý Heidegger.

To už vlastne hovorím o jednotlivých pracovných skupinách a sekciách. Ak aj konkrétne zameranie prednesených referátov nezodpovedalo vždy postmodernej požiadavke rozchodu s postulátom totality, mnohorakostou obsahov jednako dokumentovali difúzny stav súčasného filozofického myšlenia — do- dojme, že nielen rakúskeho. Od filozofických otázok semiotiky, cez filozofovanie o psychoanalýze, o politike, o náboženstve, o dejinách, až po problémy (samozrejme, filozofické) ženského hnutia. Jedni sa odvolávajú na Wittgensteina, druhí na Heideggera. Tretí ich dávajú dohromady. Vefa sa hovorilo o Peirceovi a o — veď sme boli vo Viedni — Machovi. Z toho, čo som počul, ma najviac zaujali Engelmannove úvahy, venované pojmu dekonštrukcie u Derridu. Kolegovia, ktorí boli zvedaví na problémy metafyziky, chvália Waldschützov temperamentný výklad úlohy agnosticizmu vo filozofii. Z bohatého programu pracovnej skupiny *Semiotika a filozofia* sa do pozornosti ponúkali viaceré referáty.

Pre neprítomnosť pôvodne ohláseného M. Machovca sa plenárne podujatia obmedzili na jediné, ktorým bolo polemické stretnutie E. Heintela s R. Hallerom. Na jednej strane tu vystupoval predstaviteľ filozofie, ktorá nadväzuje na tradície klasického transcendentálneho a idealizmu hegelovského razenia: *Altmeister* viedenskej filozofie, ako E. Heintela nazval R. Kampits, ktorý tu hral úlohu moderátora. Oproti nemu úplne iný typ, filozof, ktorý naturalistickú líniu Machovho myslenia predlžuje k pozíciám Quinovej epistemológie: R. Haller z Grazu (rozdiel pracovísk v tomto prípade nie je irelevantný). Predmetom sporu bol pojem Ja u Macha. Ako sa dalo čakať, Heintel pristúpil k téme z hľadiska dejín filozofie; najprv poukázal na príbuznosť medzi Machom a Humom a potom sa dovoľoval Kantových argumentov proti jednostrannosti empirizmu. Heller naproti tomu odmietol vracat sa za Machovu filozofiu a upriamil pozornosť bezprostredne na problém identity Ja. Je jasné, že tento súboj nemohol mať víťaza a že ani vyhliadky na záverečné zmierenie protikladov neboli reálne. Hoci sa však diskutéri rozchádzali bez toho, aby sa ich pozície zblížili, dohodli sa v polemike pokračovať.

Nemôžem svoju správu o tomto kongrese skončiť bez toho, aby som sa nezmielil o spoločnej návšteve informačného centra Viedenskej univerzity. Informačnú sieť, na ktorú je toto centrum napojené, dovoľuje komunikovať so spoločnosťami či jednotlivcami na celom svete — hoci aj o filozofických problémoch. A medzi autormi, ktorých diela sú týmto spôsobom dostupné, nájdeme napríklad i Abelrada.

Miroslav Marcelli